

NOTAT

Dansk resumé af engelsk artikel fra NFA om lav kontrol i arbejdet og efterfølgende risiko for førtidspension

22. september 2020

Resumé

Titel

Kumuleret og aktuelt niveau af job kontrol og efterfølgende risiko for førtidspension blandt yngre arbejdstagere

Artiklens resultater

Arbejdstagere i jobs med lavere kontrol i arbejdet havde en højere risiko for førtidspension. Der var en selvstændig betydning af både job kontrol over tid (kumuleret) og af det aktuelle niveau af job kontrol. Heri ligger, at der var en højere risiko for førtidspension forbundet med job kontrol over tid, når der i analyserne blev kontrolleret for aktuelt niveau af job kontrol og omvendt. Således var risikoen for førtidspension 1,14 (job kontrol over tid) og 1,15 (aktuelt niveau af job kontrol) gange højere end for arbejdstagere med højere job kontrol. Uden indbyrdes justering, det vil sige, når de to mål for job kontrol blev analyseret ét ad gangen, var de tilsvarende tal 1,15 (kumuleret job kontrol) og 1,55 (aktuelt niveau af job kontrol).

Artiklens konklusioner

Arbejdstagere i jobs med lavere kontrol i arbejdet har højere risiko for førtidspension. Sammenhængen ses, selvom der justeres for uddannelsesniveau og fysiske krav i arbejdet samt faktorer forud for indtræden på arbejdsmarkedet (forældres psykiatriske og somatiske lidelser og forældres socioøkonomiske position). Resultaterne indikerer både gradvise og kortsigtede effekter af lav job kontrol på risikoen for førtidspension.

Baggrund og formål

Tidligere studier af job kontrol og risiko for førtidspension har været forbundet med metodiske svagheder. Formålet med dette studie var at undersøge sammenhængen mellem job kontrol og risiko for førtidspension, hvor der er taget højde for svagheder i de tidligere studier ved at:

- måle job kontrol med gentagne, årlige målinger
- anvende en jobeksponeringsmatrice til måling af job kontrol, hvorved mulig skævvridning i niveau af job kontrol forbundet med selvrapporing i spørgeskemaer undgås
- følge arbejdstagere fra starten af deres arbejdsliv
- tage højde for faktorer forud for indtræden på arbejdsmarkedet, som også hænger sammen med øget risiko for førtidspension (forældres psykiatriske og somatiske lidelser og forældres socioøkonomiske position)
- kontrollere for fysiske krav i arbejdet

Metode

I studiet indgik i alt 712.519 personer i alderen 15-30 år i Danmark, fra de trådte ind på arbejdsmarkedet for første gang i perioden fra 1995-2009. Job kontrol blev målt med en jobeksponeringsmatrice udviklet på baggrund af den Nationale Arbejdsmiljøkohorte, og førtidspension med DREAM registret. Derudover anvendtes en række andre nationale registre.

Udarbejdelsen af jobeksponeringsmatricer muliggør at gennemføre analyser af betydningen af kontrol i arbejdet for udvikling af eksempelvis førtidspension og depression i meget store datasæt baseret på hele den erhvervsaktive befolkning i Danmark i udvalgte aldersgrupper. Dette er en væsentlig styrke ved studiets design.

Jobeksponeringsmatricer

Når forskere anvender jobeksponeringsmatricer til måling af arbejdsmiljøet, benytter de et udregnet estimat (dvs. en statistisk vurdering) for, hvordan det gennemsnitlige arbejdsmiljø ser ud i et givent job. Matricerne tager nemlig udgangspunkt i den gennemsnitlige arbejdsmiljøeksponering i et givent job og estimeres med information fra spørgeskemaundersøgelser, som er udsendt til et repræsentativt udsnit af befolkningen. Matricerne kan tilkobles den del af den erhvervsaktive befolkning i Danmark, hvor man har kendskab til jobgruppeniveau via registre. Derved kan forskere via matricerne få et estimat på den forventede grad af eksponering en arbejdstager i et bestemt job forventes at have.

Perspektivering

Artiklens resultater tyder på, at lav kontrol i arbejdet forøger risikoen for førtidspension, og at denne forøgede risiko ikke kan forklares ved, at særligt sårbare individer udfører jobs, der er karakteriseret ved lav kontrol.

Høj eller lav kontrol i arbejdet – hvad betyder det?

Kontrol i arbejdet, også kendt som ”job control” i forskningslitteraturen, er en central del af det psykosociale arbejdsmiljø. Kontrol i arbejdet omfatter to faktorer:

1. **Indflydelse på arbejdet.** Det vil sige, om medarbejderen for eksempel har indflydelse på beslutninger, som vedrører medarbejderens arbejde.
2. **Muligheden for at udvikle sig gennem jobbet.** Det vil sige, om medarbejderen har mulighed for at udvikle sine kompetencer og dermed fagligt føler sig klædt på til at løse arbejdsopgaverne.

Hvis man som medarbejder har høj indflydelse i arbejdet og mulighed for at udvikle sig gennem jobbet (høj kontrol), vil man – ifølge forskerne Karasek og Theorell’s teori om krav og kontrol i arbejdet – have lavere risiko for at udvikle helbredsproblemer, som fx depression. Omvendt vil en medarbejder med lav indflydelse i arbejdet og lav mulighed for at udvikle fx sine kompetencer (lav kontrol), have højere risiko for at udvikle helbredsproblemer, som eksempelvis depression.